

Загурський В.І. КРИМСЬКИЙ АКАДЕМІЧНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МУЗИЧНИЙ ТЕАТР У СЕЗОНІ 2007–2008 РОКІВ

Історія і сьогодення українського театру в Криму ще не стала предметом ґрунтовного наукового вивчення. Єдине окреме видання з цієї теми – невелика брошура історика Віктора Корольова [1] – це потрібна інформативна праця швидше популярно-рекламного, аніж наукового характеру, де матеріал представлений досить компілятивно й вибірково, без належної систематизації. Вагомі праці професора Петра Киричка [2] стосуються лише певного періоду історії української театральної культури в Криму – XIX – початку XX ст. Вони важливі для усвідомлення традицій її дальшого розвитку. А вивчення відповідних явищ і тенденцій новітнього часу, зокрема діяльності нинішнього Кримського українського театру, ще потребує багатьох театрознавчих зусиль. Завдання цієї статті, як і деяких моїх попередніх публікацій [3], – прислужитися створенню у майбутньому ґрунтовного дослідження про шляхи й проблеми розвитку українського театру в Криму в другій половині XX – на початку XXI ст.

У своїй творчій діяльності наш сценічний колектив спирається на плідні традиції, які плекаються багатьма поколіннями його митців. Напередодні сезону 2006-2007 років театру присвоєно статус академічного. Невдовзі в театрі поповнилася когорта народних артистів України. Раніше цього високого звання, як знаємо, були удостоєні Микола Андрусенко та Валентина Бойко. І от ще один справді народний артист, улюбленець сімферопольської публіки Валерій Карпов здобув, так би мовити, офіційне підтвердження своєї народності. Високого звання заслуженого діяча мистецтв України удостоївся Борис Мартинов, режисер-постановник, який віднедавна став головним режисером театру. Званням заслуженого артиста Автономної Республіки Крим відзначений артист балету Олександр Вишневий. Зворушливо й тепло пройшли бенефісні вечори провідних митців театру. Глядачі й колеги щиро вітали з 85-річчям ушлявленого актора, свого кумира Миколу Андрусенка. Заслужені артисти Автономної Республіки Крим Степан Ботвина та Олександр Шейко були вшановані з нагоди 80-річного та 70-річного ювілеїв. 55-річчя відзначив головний диригент театру Олександр Коваленко, до цього ювілею була зокрема підготовлена в його диригентській інтерпретації одноактна опера Сергія Рахманінова «Алеко» (лібрето В. Немировича-Данченка за однойменною поемою О.С. Пушкіна), яка збагатила рідкісним на нашій сцені жанром опери діючий репертуар. Поруч з фрагментами інших творів вона увійшла в своєрідну виставу «Перлини класичної музики». Ці події сталися в позаминулому сезоні (2006-2007), а в минулому (2007–2008) звання заслуженого артиста України удостоївся соліст-вокаліст Владислав Черніков, артистка балету Марія Бережна.

Ось уже кілька років як наш театр відновлює гастрольну діяльність. Влітку 2007 року успішно пройшли гастролі в Полтаві й Кременчуку. А в 2008 року з не меншим успіхом Черкасах, Чернігові й Херсоні. Традиційно (ще з часу свого відкриття у 1955 році) творчий колектив гастролує в Керчі. І керченські гастролі підтверджують незмінний інтерес тамтешньої публіки до нашого мистецтва. Відбулися також виїзди з гастрольними виставами до Ялти та інших міст і районів Криму.

А головне, що в минулому сезоні наші глядачі зустрілися з новими виставами, до яких вони не залишилися байдужими, – балетами і драмами, мюзиклами і оперетами... Відкрився сезон 2007–2008 років, як майже завжди, прем'єрою. Сімферопольські глядачі вперше зустрілися з балетом відомого композитора Бориса Асаф'єва «Бахчисарайський фонтан». Вперше поставлений у Ленінграді в 1934 році, цей балет набув значної популярності й досі викликає зацікавлення майстрів сцени та шанувальників мистецтва. Це не перша на нашій сцені театральна інтерпретація однойменної поеми О.С. Пушкіна, в якій тонко відчутий і переданий поетом східний колорит в його неповторній кримській відміні невіддільний від проникливого осягнення вирування людських пристрастей – кохання й ревності, гордості й жаги, туги й надії... Свого часу в театрі з успіхом була поставлена драматична версія поеми, здійснена письменником Гарольдом Бодікіним та композитором Алемдаром Карамановим.

І тим, хто пам'ятає ту постановку, і молодшим глядачам цікаво зустрітися з новою, цього разу хореографічною версією класичного твору. Славетна пушкінська поема стала основою видовищного хореографічного дійства, в якому поєднуються висока патетика й світлий задушевний ліризм, епічна монументальність і драматична експресія. Балетмейстери-постановники вистави – Ольга та Сергій Бикови, диригент – Олександр Коваленко, сценограф – Генрієтта Петкевич. Характерна для музики Б. Асаф'єва експресивність здебільшого сповнена затаєної тривожності, яка з'ясується зокрема з допомогою проникливих ліричних пасажів. Сцена ніжних взаємин Вацлава й Марії, а потім спогади Марії про вже таку далеку вітчизну, болісні переживання Зареми, ніби ніяк не пов'язане з постаттю грізного войовника ханове зачарування вродою тендітної й гордої слов'янки – в музиці, а зрештою і в хореографії ці ліричні штрихи своєрідно акцентуються, а відтак не просто відтіняють, а відчутно проймають експресивність музичного й дійсового плину, надаючи йому особливої схвильованості. Відзначена запальність, в якій не губляться важливі лірико-психологічні нюанси, помножується в пластичному вирішенні вистави. Тут вигадливо вибудовані численні масові хореографічні сцени (розваги гостей, напад ординців тощо), на тлі яких рельєфно вимальовуються взаємини провідних персонажів. Романсовий стиль пушкінської поеми сягає обріїв ненав'язливої філософічності. Велика сила опоетизованого тут кохання нагадує нам про речі, вищі від будь-якої суспільної суєти. Цей високий мотив своєрідно розкритий у балеті Б. Асаф'єва, а також і у виставі нашого театру.

Одна з найяскравіших вистав сезону – постановка п'єси сучасного українського драматурга Анатолія Крима «Свангеліє від Івана». Прем'єра відбулася 28 березня. У п'єсі дуже відчутні комедійні риси, але те-

атр (режисер-постановник Борис Мартинов) трактує її саме як трагікомедію. Адже при відчутній комедійній колоритності характерів і анекдотичній дотепності ситуацій це п'єса, яка художньо осягає вельми серйозні речі. І біблійна назва, й ім'я головного героя виразно знаменують певну символіку, що окреслюється насамперед у постаті сучасного селянина, покликаного плекати землю, господарювати на землі, годувати народ всупереч ворохобним умовам нашого сьогодення, які призводять до розорення села, до занепаду основи основ – плідної праці хлібороба. У головній ролі успішно виступив один з провідних акторів нашого театру, заслужений артист Криму Олексій Бегас, відомий кримчанам як небуденний виконавець цікавих ролей, зокрема у таких виставах як «У неділю рано зілля копала» за О. Кобилянською, «Сорочинський ярмарок» за М. Гоголем, «Шельменко-денщик» Г. Квітки-Основ'яненка, «Кохання в стилі бароко» Я. Стельмаха та багатьох інших... На жаль, роль Івана в п'єсі А. Крима стала останньою в творчому доробку артиста, який нещодавно передчасно ішов від нас. Нині цю роль виконує заслужений артист Криму Валерій Тюленев. Вистава «Євангеліє від Івана» здобула визнання не лише в Криму, вона була удостоєна престижних нагород на Всеукраїнському фестивалі «Браво, Гоголь!», який проходив у квітні 2008 року в Полтаві. Режисер-постановник Борис Мартинов отримав диплом «За кращу режисуру», Олексій Бегас – «За краще виконання чоловічої ролі», заслужений артист Криму Валерій Таранов – приз глядацьких симпатій.

Автора п'єси «Євангеліє від Івана» А. Крима можна назвати майстром своєрідного жанру журливої комедії. Це засвідчує і поставлена за його п'єсою вистава «Нелегалка», яка з незмінним успіхом ось уже кілька сезонів іде на нашій сцені (в головній ролі успішно виступила молода, але вже досвідчена актриса Ольга Котляренко). Тут порушуються актуальні проблеми вимушеного заробітчанства наших співвітчизників за кордоном, тяжкої долі сучасної жінки, яка знаходить в собі сили не зламатися, вистояти всупереч найнестерпнішим обставинам. Про цю виставу схвально писала преса, зокрема журнали «Український театр», «Брега Тавриды» [4].

На нашій сцені в сезоні 2007–2008 років втілено також здійснену композитором Левом Соліним музичну версію п'єси основоположника польської реалістичної драми і комедії Олександра Фредро «Пані та гусари». Це комедія звичаїв, яка разом з тим не позбавлена психологічної витонченості. Музика підкреслює властиву твору О. Фредро колоритність характерів, дотепність ситуацій, грайливість стилю, внаслідок чого характерна для п'єси повчальність набуває веселої невимушеності й ненав'язливості. Режисер вистави – заслужений артист Криму Володимир Таранов.

В подальших планах нашого театру, який плідно працює в галузі сценічного втілення класичної оперети, постановка одного з найпопулярніших творів цього жанру, за авторським визначенням опери-буф – «Прекрасної Олени» Жака Оффенбаха, основоположника й чільного представника французької оперети. Вперше поставлена в Парижі ще 1864 року, вона й досі з успіхом іде на сценах багатьох музичних театрів світу. Це дотепна, актуалізована версія гомерівського сюжету про війну ахейців і троянців, спричинену суперництвом за чарівливу вродливицю. Тут своєрідно підкреслюється, що славетний французький вислів «шерше ля фам» має дуже давнє коріння. Мелодійна шедрість та вибагливість оркестровки увиразнюють багатство інтонацій музичної мови Ж. Оффенбаха, в якій весела дотепність, іронічна сатира невіддільні від проникливого ліризму.

У репертуарному портфелі театру також водевіль відомої української письменниці Олени Пчілки «Суджена – не огуджена», п'єса класика новітньої української драматургії Івана Кочерги «Фея гірко мигдалю», мюзикл «Скрипаль на даху» – одна з багатьох сценічних версій повісті класика єврейської літератури Шолом-Алейхема «Тев'є-молочник» (композитор Д. Бок, автор інсценівки Д. Стейн), уславлені оперети Імре Кальмана «Маріца» та «Голландочка», вистава «Вечір українського романсу», інші твори.

Прем'єри, з якими зустрілися наші глядачі в минулому сезоні, як і заплановані на майбутнє постановки, репрезентують суттєві напрямки репертуарної політики сценічного колективу.

Театр і раніше звертався до постановки балетних вистав, але з появою в колективі досвідчених балетмейстерів Ольги та Сергія Бикових наш балет, можна сказати, набрав нового дихання. Прихильників класичної хореографії не розчарувала здійснена на початку сезону 2006–2007 років вистава – "І божество, й натхнення чисте...", у якій були показані яскраві фрагменти таких уславлених балетних творів як "Спартак" А. Хачатуряна, "Над блакитним Дунаєм" Й. Штрауса, балетна сцена "Вальпургієва ніч" з опери Ш. Гуно "Фауст". Пізніше з'явилася вистава «Вечір класичного балету». Справжньою подією в культурному житті Криму можна назвати постановку балету Л. Мінкуса «Дон-Кіхот». Виконавиця провідної партії в цій постановці М. Бережна удостоєна відзнаки за кращу жіночу роль на фестивалі сценічного мистецтва «Боспорські агони» 2007 року.

Традиційно в репертуарній афіші театру чільне місце займає українська класична й сучасна драматургія. Протягом багатьох сезонів не сходять зі сцени такі вистави як рок-опера «Енеїда» за поемою І. Котляревського (композитор С. Бедусенко), «Наталка Полтавка» І. Котляревського, «Шельменко-денщик» Г. Квітки-Основ'яненка, «За двома зайцями» і «Циганка Аза» М. Старицького. Виставами-довгожителами можна назвати й сценічні версії гоголівських творів «Сорочинський ярмарок» та «Майська ніч» (перша пройшла більша ста разів, друга більше шістдесяти), ці вистави продовжують викликати інтерес зокрема й з огляду на 200-ліття М. Гоголя, яке відзначатиметься 2009 року.

Не один сезон в діючому репертуарі літературно-музична композиція «Зустріч з українською піснею», в якій як автор сценарію й ведучий виступає доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та історії української літератури Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського Віктор Гуменюк. Щиру прихильність глядачів і жваву полеміку в пресі викликала здійснена Віктором Івановичем на нашій сцені постановка п'єси видатного українського письменника ХХ століття В. Винниченка «Брехня», вирішена в жанрі психологічної мелодрами. Тут художньо осягаються складні суспільні

вирішена в жанрі психологічної мелодрами. Тут художньо осягаються складні суспільні проблеми, коло яких означається опозицією понять правди-брехні. Вистава здобула визнання учасників Всеукраїнської наукової конференції «П'єса В. Винниченка "Брехня" в контексті розвитку драматургії модернізму», яку театр провів спільно з Таврійським національним університетом ім. В.І. Вернадського. У минулому сезоні на нашій театральній сцені відбулася ще одна своєрідна прем'єра – «Тут на краю коханої землі». Це поетичний вечір В.І. Гуменюка, в якому він знайомить глядачів з віршами із своїх збірок «Росянистик», «Стежина», з новими поезіями, з власними перекладами творів російських, польських, англійських, німецьких, кримсько-татарських поетів.

Світова літературна класика представлена на нашій сцені зокрема поетичною драмою визначного норвезького письменника Генріка Ібсена "Пер Гюнт". У виставі широко використана музики Едварда Гріга. Пошуки людиною, заповненою романтичними пориваннями й нищими прагненнями, свого істинного призначення – ця вічно актуальна тема розкрита Г. Ібсеном та Е. Грігом з пристрасною експресією й ліричною проникливістю. Жанр музичної фантазії дав змогу вирішити виставу у незвичній видовищній формі: епічна оповідь, яка зливається з музичною стихією, інкрустується яскравими драматичними епізодами, підкреслюється виразними хореографічними сценами. Сучасна зарубіжна література представлена психологічною комедією Л. Каннінгем «Дівич-вечір», дотепним детективом Р. Тома «Пастка». Тут слід назвати також здійснені молодим актором і режисером Миколою Лапуновим інсценізації постмодерних творів П. Зюскінда «Парфумер», Е. Сіксу «Портрет Дори» (сценічна версія останнього має назву «Портрет Еліаса», вистава здобула відзнаку в номінації «Музично-пластичне вирішення сценічного твору» на Всеукраїнському фестивалі театрального мистецтва у Запоріжжі, 2007).

В діючому репертуарі також дотепна комедія сучасного російського драматурга Павла Гладиліна "Черевика на товстій підшві". Це камерна п'єса не тільки за кількістю осіб, але ще й, так би мовити, в тому сенсі, що значна частина дії проходить у тюремній камері. Неочікувані перипетії, нестандартні анекдотичні ситуації, що межують з ексцентрикою, – усе це привертає увагу глядачів, як і тема складності подружніх відносин і ролі жінки в їх збереженні. Вистава йде на малій сцені.

Значне місце в діючому репертуарі театру займає класична оперета: «Летюча миша» Йоганна Штрауса, «Весела вдова» Ференца Легара, «Герцогиня з Чикаго» Імре Кальмана... Не залишають байдужими глядача мюзикли й сучасні музичні комедії – "Моя чарівна леді" Ф. Лоу, "Донна Люція" О. Фельцмана, "Євреї нашого двору" А. Каневського.

Серед вистав для дітей та юнацтва музичні версії казок – української народної «Котигорошко», Ш. Перро «Кіт у чоботях», Е.Т.А. Гофмана «Лускунчик», К. Чуковського «Айболить», С. Маршака «Кицькин дім», п'єси – «Жив-був вовк» В. Орлова, «Порося Кнок» М. Ворфоломєєва, «Гусеня» Н. Гернет та ін.

Багатожанрова репертуарна палітра нашого сценічного колективу спрямована на задоволення зацікавлень якнайширших кіл глядачів і при тім на прилучення їх не до поверхових одноденок, а до випробуваних часом яскравих зразків класичної і новітньої драматургії.

Джерела та література:

1. Корольов В. Кримський український музичний театр: Історичні нариси. – Сімферополь: Таврія, 2005. – 68 с.
2. Киричок П. М.Л. Кропивницький і театральне мистецтво Криму. – Сімферополь, 1990. – 76 с.; Киричок П., Киричок М. Крим і українська театральна культура. – Сімферополь, 2005. – 120 с.
3. Загурський В. Особливості сучасної репертуарної політики Кримського українського музичного театру // Культура народів Причорномор'я. – 2006. – № 84. – С. 7–9; Загурський В. Творче життя Кримського українського музичного театру в сезоні 2006–2007 років // Культура народів Причорномор'я. – 2008. – № 125. – С. 30–32.
4. Гуменюк В. Всупереч житейській гіркоті // Український театр. – 2006. – № 3. – С. 9–13; Гуменюк В. Осягнення драматизму // Брега Тавриды. – 2006. – № 4. – С. 232–240.